

HƏDİSLƏRİN TƏSİR GÖSTƏRDİYİ AZƏRBAYCAN ATALAR SÖZLƏRİNDƏN BƏZİLƏRİ

Rəşadət ƏHMƏDOV,

*Ərdahan Universitetinin müəllimi,
ilahiyyat üzrə fəlsəfə doktoru*

AÇAR SÖZLƏR: *İslam, hədis, Azərbaycan, atalar sözləri, təsir.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *ислам, хадис, Азербайджан, пословицы, влияние.*

KEY WORDS: *Islam, hadith, Azerbaijan, proverbs, impact.*

GİRİŞ

Qurandakı ayələri təsdiqləmək, şərh etmək və daha təfəssilatlı məlumat vermək, onda olmayan hökmləri bildirmək, yaxud yeni bir hökm qoymaq məqsədi daşıyan hədislər İslam dininin Qurani-Kərimdən sonra ikinci əsas mənbəyini təşkil edir, eyni zamanda Məhəmməd peyğəmbərin (s) müsəlmanlara vəsiyyət etdiyi mirası hesab olunur. Hər hansısa xalqa mənsub olan atalar sözləri isə uzun müddətli təcrübələr nəticəsində meydana gələn, mütləq bir həqiqəti ifadə edən, daha çox məcazi mənə daşıyan və şablon fikir halını almış sözlərdir [1, s. 2].

Müsəlmanlar dinlərinin tələbinə uyğun olaraq hədisləri gündəlik həyatlarında tətbiq etməklə əsrlər boyu Allah Rəsulunun (s) bu mirasını yaşatmış və günümüzdə də yaşadırlar. Hədislərin praktik həyatdakı tətbiqi tarixi, siyasi, hərbi və sosial faktorların təsiri ilə hər bir müsəlman cəmiyyətində fərqli şəkildə təzahür etmişdir. İslam dininin Azərbaycan torpaqlarında yayılmasından bugünədək hədislərin İslam dünyasının bir hissəsi olan ölkəmizdə də təsirini və praktik həyatdakı tətbiqini müşahidə etmək mümkündür. Eyni hal xalqın dünyagörüşü və təcrübələrinin bariz şəkildə əks olunduğu atalar sözlərində də görünməkdədir. İslam düşüncəsi və təcrübələrindən qidalanaraq meydana gələn bu atalar sözləri nəsil-dən-nəslə ötürülərək günümüzdə qədər çatdırılmışdır.

Xalq arasında geniş yayılmış bəzi atalar sözləri hədislərdən birbaşa, bəziləri isə mənə baxımından təsirlənmişdir. Məsələn, “Dəvənin dizini bağla, sonra Allaha təvəkkül et” şəklindəki atalar sözü “Ya Rəsulallah, (dəvəni) bağlayıb sonra təvəkkül edim, yoxsa buraxıb təvəkkül edim?” - sualına cavab olaraq Həzrət Məhəmməd “Bağla, sonra təvəkkül et!”, - deyə buyurdu” hədisi ilə; “Əvvəl salam, sonra kəlam” şəklindəki atalar sözü “Kəlamdan öncə salam lazımdır” hədisi ilə; “Sürüdən ayrılan qoyunu qurd yeyər” şəklindəki atalar sözü “Camaat olmağa davam edin. Şübhəsiz ki, sürüdən ayrılan qoyunu qurd yeyər” hədisi ilə; “İnsan insanın güzgüsüdür” şəklindəki atalar sözü “Mömin möminin aynasıdır” hədisi ilə; “İnsanın gözünü bir ovuc torpaq doldurar (doyuzdurar)” şəklindəki atalar sözünün isə “Adəm oğlunun iki dərə dolusu qızılı olsa, üçüncüsünü də istəyər. Adəmoğlunun gözünü təkə torpaq doldurar” hədisi ilə demək

olar ki, bilavasitə bənzərlik təşkil etdiyini söyləmək mümkündür. Həmçinin “Qorxunun əcələ faydası yoxdur” atalar sözü “Qəzavü-qədən qorxmaq heç bir fayda verməz...” şəklindəki hədislə; “Əcələ çarə yoxdur”, “Olacağa çarə yoxdur” və “Yazıdan qaçmaq olmaz” atalar sözləri “Hər bir şeyin Allah nəzdində müəyyən əcəli vardır...” şəklindəki hədislə; “Cansağlığı-dünya varlığı”, “Sağlamlıq ən böyük var-dövlətdir” və ya “Dünyanın ən böyük neməti cansağlığıdır” şəklindəki atalar sözləri “İki nemət vardır ki, insanların çoxu onlardan bixəbərdir: sağlamlıq və boş vaxt” şəklindəki hədislə; “Dərdi verən dərmanı da verər” atalar sözü “Allah nə dərd vermişdirsə, mütləq onun dərmanını da vermişdir” şəklindəki hədislə; “Çağırılan yerə ar eyləmə, çağırılmayan yeri dar eyləmə” atalar sözü “Sizdən biriniz vəlimə (toyda verilən ziyafət) üçün dəvət edildiyində getsin” şəklindəki hədislə mənə cəhətdən üst-üstə düşməkdədir.

Hədislərdən bilavasitə və mənə cəhətdən təsirlənən atalar sözləri

Bəzi hədislər Azərbaycan atalar sözlərinə birbaşa təsir göstərmişdir. Bəzi atalar sözlərinin isə əsas mənbələrdə keçən hədislərdən mənə cəhətdən təsirlənmə ehtimalı vardır. Burada, xüsusilə əsas mənbələrdə mövcud olan hədislərin hansısa şəkildə təsir etdiyi və ya edə biləcəyi ehtimal olunan atalar sözlərinə yer verilməkdədir.

Türk cəmiyyətlərinin bir çoxunda məşhur olan “Əmanətə xəyanət etmək olmaz” [2, s. 163] şəklindəki atalar sözü Azərbaycan cəmiyyətində də geniş istifadə edilməkdədir. Bu atalar sözü “Xəyanət və əmanət bir yerdə olmaz...” [3, c. II, s. 349] hədisi ilə mənə baxımından üst-üstə düşür. Etibar etmək, əmanəti qorumaq İslamda əhəmiyyətli və həssas mövzulardan hesab olunur. Belə ki, etibarsızlıq hədislərdə münafıqlıq əlamətlərindən sayılır və etibarsız adam münafıqlıqla ittiham olunur. Mövzu ilə əlaqədar bir hədisdə Məhəmməd peyğəmbər (s) “Münafığın əlamətləri üçdür: danışanda yalan deyər, söz verəndə sözündə durmaz və ona bir şey əmanət edildiyi zaman əmanətə xəyanət edər” [4] buyuraraq münafıq xarakterli şəxsin etdiyi əməllər arasında “əmanətə xəyanəti” xüsusi vurğulamışdır.

Allah-Təala Qurani-Kərimdə müsəlmanlara xitabən (**Ey iman gətirənlər! Bilə-bilə Allaha, Peyğəmbərə (Onun Peyğəmbərinə) və aranızdakı əmanətlərə xəyanət etməyin!**) [5, Ənfal, 27] buyuraraq onları bu mövzuda xəbərdar etmişdir. Hətta qarşı tərəf əmanətə xəyanət etsə belə, eyni hərəkətlə qarşılıq vermək doğru deyildir. Məsələn, “Əmanəti sənə əmanət edənə ver. Sənə xəyanət edənə isə sən xəyanət etmə” [3, c. III, s. 414] hədisi əmanətə riayət etmək mövzusunda müsəlmanlara nə cür davranmalı olduqlarına dair istiqamət verməkdədir.

Həmçinin cəmiyyətimizdə məşhur olan “Dəvənin dizini bağla, sonra Allaha təvəkkül et” [6, s. 141] atalar sözünün bu mövzuya dair hədislər əsasında meydana gəldiyini düşünmək mümkündür. Mövzuya dair belə bir hədis rəvayət olunur: “Bir adam Peyğəmbərin (s) yanına gələrək ondan: “Ya Rəsulallah, (dəvəni) bağlayıb sonra təvəkkül edim, yoxsa bağlamadan təvəkkül edim?”, - deyə soruşur. Həzrət Məhəmməd (s) də: “Bağla, sonra təvəkkül et!”, - deyə buyurur” [7]. Bundan başqa, “Əgər siz layiq olduğunuz kimi Allaha təvəkkül etsəydiniz, səhər ac gedib, axşam tox qayıdan quşlara ruzi verildiyi kimi, sizə də ruzi verilərdi” [7] şəklində mənbələrdə keçən hədislərdə Allaha təvəkkülün layiqli şəkildə edilməsinin əhəmiyyəti vurğulanmışdır.

“Həya imandandır” [8, s. 128] şəklindəki atalar sözünə də eyni ifadə ilə bir çox səhih

hədis mənbələrində rast gəlinir [4]. Bu baxımdan həmin atalar sözünün eyni mənaya gələn hədislər əsasında formalaşdığını söyləmək mümkündür.

“Sürüdən ayrılan qoyunu qurd yeyər” [9, s. 496] şəklindəki atalar sözü “Birlik olmağa davam edin. Şübhəsiz ki, sürüdən ayrılan qoyunu qurd yeyər” [10, c. I, s. 330] hədisinə uyğundur. İslamda bir olmağa, birlik və bərabərlik içərisində yaşamağa əhəmiyyət verilmiş və möminlər daim buna təşviq edilmişdir [11]. Bununla yanaşı, “Birlik hardadırsa, dirilik oradadır” [12, s. 391] və “Birlikdən güc doğar” [6, s. 99] kimi atalar sözlərimizdə də birlik içərisində olmağın əhəmiyyəti vurğulanmaqdadır.

“İnsan insanın güzgüsüdür” [12, s. 354] şəklindəki atalar sözü “Mömin möminin güzgüsüdür” [11] hədisinə bənzəyir. Çünki insan mənsub olduğu cəmiyyətdən, ətrafındakı insanlardan təsirlənir. “Üzüm üzümə baxa-baxa qaralar” [12, s. 458] və “Atı atın yanına bağlasan, rəngi dəyişməsə də, xasiyyəti dəyişər” [8, s. 42] kimi atalar sözləri də bu həqiqəti ifadə etməkdədir. Bu mənada atalar sözləri “Yaxşı dostla pis dostun müşk (gözəl ətir) satanla körük çəkən dəmirçi kimidir. Müşk satan ya sənə onu verər və ya sən ondan (müşk) alarsan. Yaxud yanında olduğun müddət ərzində ondan ətirli bir qoxu iyləmiş olarsan. Körük çəkən isə ya səni, ya da paltarını yandırır” [4] şəklindəki hədisin məzmununa bənzəməkdədir. Digər bir atalar sözü isə “Axmaq axmağı tapar” [6, s. 28] şəklindədir. Bu səpgidəki atalar sözü Həzrət Məhəmmədin (s) “Hər insan öz dostunun dinindədir. O halda hər biriniz dostluq etdiyi adama fikir versin” [11] hədisi ilə bənzərlik təşkil edir. “Bir adamla dost olmaq istəyirsənsə, onun dostuna bax” [6, s. 91] və “Dostunu mənə göstər, sən kim olduğun deyim” [6, s. 156, 339] atalar sözlərinin də mənə cəhətdən yuxarıdakı hədislərə bənzədiyini söyləmək mümkündür.

“Gülmə qonşuna, gələr başına” [6, s. 204] şəklindəki atalar sözü isə “(Müsəlman) qardaşının başına gələn müsibətə səvinmə. Allah onu rəhmətiylə müsibətdən xilas edər və səni dərdə düşər” [13, s. 100] hədisinin ruhuna uyğun gəlir.

“Adamın gözünü bir ovuc torpaq doldurar” [6, s. 234] şəklindəki atalar sözünün “Adəm övladının iki dərə dolusu qızılı olsa, üçüncüsünü də istəyər. Adəm övladının gözünü ancaq torpaq doldurar” [4] hədisindən qaynaqlandığı düşünülə bilər.

“Dərdi verən dərmanını da verər” [13, s. 134] şəklindəki atalar sözünün isə “Allah verdiyi hər dərdin dərmanını da vermişdir” [4] hədisi əsasında formalaşa biləcəyi ehtimalı var.

“Sağ əl verəni, sol əl gərək bilməsin” [8, s. 204] şəklindəki atalar sözü İslamın ruhuna tamamilə uyğundur və bəzi hədislərdə də keçir. Məsələn, “Heç bir kölgənin olmayacağı bir gündə Allah yeddi nəfəri öz kölgəsində daldalandıracaq; ...bunlardan biri sağ əlinin verdiyini sol əli bilməyəcək şəkildə gizləncə sədəqə verəndir...” [4] şəklindəki hədisdə müjdələnən yeddi nəfərdən birinin sədəqəni gizli verənin olduğu bildirilir.

“İnsaf dinin yarısıdır” [6, s. 232] şəklində bilinən Azərbaycan atalar sözü “İnsafı olmayanın imanı da olmaz” [6, s. 233] şəklində də məşhur olub digər bəzi türk cəmiyyətlərində də istifadə edilir [9, s. 185, 310]. Oxşar mənalı atalar sözlərinin “Üç xüsusiyyət var ki, insan bunları özündə cəmləşdirsə, imanı da özündə toplamış olar: bunlardan birincisi insafdır...” [4] hədisinin əsasında meydana gəldiyini ehtimal etmək olar.

Eyni zamanda, “Axan su təmiz olar” [6, s. 30] şəklindəki atalar sözünün mənbəyi “Su təmizdir, onu heç nə kirlətməz” [11] mənasını verən hədis ola bilər. Çünki (axan) suyun təmiz

olması ilə əlaqədar hökmlər fiqh kitablarında təfəssilatlı şəkildə verilir [14, c. I, s. 71].

Ola bilsin, “Aman diləyənə öldürməzlər” [6, s. 44] şəklindəki və ya buna oxşar atalar sözləri “Bir nəfər səndən aman diləsə, onu əsla öldürmə” [15] hədisindən qaynaqlanır. Çünki dinimizə görə, niyyətləri bilmədiyimiz üçün aman diləyənlərin də o anda nə düşündüklərini dəqiq bilmərik. O halda mövzuyla əlaqədar baxışımız sərt olmamalıdır. Peyğəmbərimiz (s) aman diləyən birinin öldürülməsinə çox əsəbləşmişdir [4].

“Ağıllı bir dəfə aldanar” [8, s. 25] şəklindəki atalar sözünün də “Mömin eyni deşikdən iki dəfə sancılmaz” [4] hədisindən təsirləndiyini ehtimal etmək olar. Xalq arasında “Qorxunun əcələ faydası yoxdur” [12, s. 358] şəklində istifadə edilən atalar sözünün isə “Qəzavü-qədərdən qaçmaq heç bir fayda verməz...” [16, c. II, s. 50] hədisilə mənə etibarilə oxşarlıq təşkil etdiyini görürük.

“Əcələ çarə yoxdur” [6, s. 165] “Olacağa çarə yoxdur” [6, s. 282] və “Yazıdan qaçmaq olmaz” [6, s. 330] şəklindəki atalar sözləri mənə baxımından “Hər bir şeyin Allah nəzdində müəyyən vaxtı vardır...” [4] hədisinə çox bənzəyir. Üstəlik, Qurani-Kərimdə əcəlin mahiyyəti ilə əlaqədar belə buyurulmuşdur: **“Hər bir ümmətin (əzəldən müəyyən edilmiş) əcəl vaxtı (ölüm, tənəzzül və ya əzaba düçar olma çağı) vardır. Onların əcəli gəlib çatdıqda birca saat belə (ondan) nə geri qalar, nə də irəli keçə bilərlər!”** [5, Əraf, 34].

“Acın iman olmaz, toxun aman” [6, s. 13] şəklindəki atalar sözü ilə “Kasıbçılıq az qala küfr olacaqdı...” [17, c. XI, s. 12] hədisi arasında mənə etibarilə bənzərlik vardır. Kasıbçılığın bəzən iman şübhəyə salması öz təsdiqini tapmış psixoloji haldır. Buna görə də Həzrət Məhəmmədin (s) “Allahım! Kasıbçılıqdan (yoxsulluqdan) sənə sığınırım...” [18] şəklində dua etdiyi rəvayət olunur.

“Dərdi verən dərmanı da verər” [6, s. 134] atalar sözünün “Allah dərd verəndə dərmanını da mütləq verir” [4] hədisi ilə bənzərliyi də diqqət çəkməkdədir. Həmçinin hədis qaynaqlarında “Allah dərdi də, dərmanı da göndərmiş və hər bir dərdin dəvasını da vermişdir...” [11] və “Hər bir dərdin dəvası da vardır...” [18] şəklində oxşar hədislərə rast gəlinir.

“Çağırılan yerə ar eləmə, çağırılmayan yeri dar eləmə” [12, s. 177] şəklindəki atalar sözü Allah Rəsulunun (s) “Biriniz vəlimə (ziyafətə və ya qonaqlığa) dəvət edildiyi zaman dəvəti qəbul etsin” [4] hədisinə mənə cəhətdən çox oxşayır. Digər bir hədisdə isə toy məclisinə dəvət edilmədikdə getməmək, dəvət edildikdə isə getmək lazım olduğu tövsiyə olunur və bu dəvəti qəbul etməyənlər “Dəvəti qəbul etməyən kəs Allah və Onun rəsuluna üsyan etmiş olar” [18] şəklində xəbərdarlıq edilir [11].

“Söz böyüyün, su kiçiyindir” [19, s. 21] şəklində məşhur olan Azərbaycan atalar sözünün “Su kiçiyin, süfrə böyüyündür” [12, s. 432] variantı da geniş şəkildə işlənir. Bu və bənzəri atalar sözlərinin aşağıdakı hədisin təsiri nəticəsində meydana çıxdığını ehtimal etmək olar. Hədisdə belə rəvayət edilir: “Abdullah ibn Səhl və Müheyysə Xeybərə getdilər. Burada müəyyən çətinliklərlə üzləşdilər. Müheyysə qayıdaraq Abdullah ibn Səhlin öldürüldüyü və bir quyuya atıldığı xəbərini gətirdi. Onu yəhudilərin öldürdüklerini söylədi. Yəhudilər isə onu öldürmədiklərini bildirdilər. Daha sonra Müheyysə öz qəbiləsinə gedərək bu hadisəni onlara nəql etdi. Sonra böyük qardaşı Hüveyysə və Əbdürrəhman ibn Səhl gəldilər. Xeybərdə olan Müheyysə danışmaq üçün önə çıxdı. Ancaq Rəsulullah yaşı nəzərə alaraq: “(Sözü) böyüyə ver,

böyüyə ver” dedikdə (böyük qardaşı) Hüveyyisə danışmağa başladı...) [4].

“Dost dostun eybini üzünə deyər” [6, s. 153] şəklindəki atalar sözü Əbu Zərdən rəvayət olunan “... (Rəsulullah) Mənə, acı da olsa, doğru danışmağı əmr etdi...) [3, c. V, s. 159] rəvayətinə mənə etibarilə çox oxşayır. Başqa bir rəvayətdə isə Məhəmməd peyğəmbərin (s) ağır da olsa, haqqı söylədiyi üçün Həzrət Öməri təriflədiyi bildirilir [7].

“Kişi tüpürdüyünü yalamaz” [12, s. 352] şəklindəki atalar sözü “Hədiyyə etdiyi şeyi geri alan qusduğunu yalayan adam kimidir” [4] rəvayətinə mənə cəhətdən bənzəməkdədir. Oxşar bir rəvayətdə də “Bir şeyi (hədiyyə) verib, sonra geri qaytarılmasını istəyən adam yeyib doyan, doyuqdan sonra qusan, daha sonra da qusduğunu yeyən it kimidir” [20] buyurularaq bu cür davranışların çirkinliyi ifadə edilməkdədir.

NƏTİCƏ

Beləliklə, dinin mədəniyyətə təsir etdiyi şübhəsizdir. Azərbaycan cəmiyyətində də uzun əsrlərdən bəri İslam dininin mövcud olması mədəniyyətin hər bir mərhələsi və hər bir sahəsinin bundan təsirlənməsinə səbəb olmuşdur. Uzun əsrlər boyu davam edən bu təsir nağıllarda, dastanlarda, bayatılarda, şeirlərdə, hekayələrdə, o cümlədən yuxarıda haqqında danışdığımız atalar sözlərində kifayət qədər özünü büruzə verir.

Hətta xalq arasında istifadə edilən bəzi atalar sözlərinin Quran ayələrinin, həmçinin Peyğəmbər (s) hədislərinin təsiri ilə meydana gəlmə ehtimalı mümkündür. Xüsusilə, hədislərin atalar sözləri üzərindəki təsiri diqqəti çəkir. Bəzi atalar sözləri “Kutubi-sittə”¹ [4] kimi səhih hədis mənbələrində yer alan hədislərlə bənzərlik təşkil etdiyi halda, bəziləri isə əsas hədis mənbələrində mövcud olmayan hədislər və xalq arasında məşhur kəlamlar kateqoriyasındakılarla üst-üstə düşür.

Əsas hədis qaynaqlarında keçən hədislərin Azərbaycan atalar sözlərinə birbaşa və ya dolaylı yolla mənə cəhətdən təsir etdiyi məlumdur. Bunun əksinə, Azərbaycan atalar sözlərinin səhih hədislərə təsirini iddia etmək mümkün deyil. Ancaq bu atalar sözlərinin hədis kimi bilinən bəzi məşhur kəlamların istinad mənbəyi ola biləcəyi mövzusu üzərində mübahisə aparıla bilər.

Hədislərdən təsirlənən Azərbaycan atalar sözlərinin diqqət çəkən digər bir cəhəti isə bunların çoxunun İslam kimliyi ilə yoğrulmuş digər türk cəmiyyətlərində məşhur olan atalar sözləri ilə birbaşa və ya mənə baxımından oxşarlıq təşkil etməsidir.

Hədislərin təsiri ilə meydana gələn, onlardan birbaşa və ya mənə olaraq təsirlənən Azərbaycan atalar sözlərinin çoxşaxəli tədqiq edilərək təfsilatlı bir kitab halında hazırlanmasına duyulan ehtiyac mövzusunun əhəmiyyətini daha da artırmaqdadır.

1 “Kutubi Sittə”yə 6 kitab daxildir. Bunlar; Buxarinin Səhih, Müslimin Səhih, Əbu Davudun Sünən, Tirmizinin Sünən, Nəsainin Sünən və İbn Macənin Sünən əsərlərindən ibarətdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Nurettin Albayrak. Türkiyə türkçesinde atasözleri. İstanbul: Kapı Yayınları, 2009.
2. Zeyneş İsmail-Muhittin Gümüş. Türkçe açıklamalı Kazak atasözleri. Ankara: Rekmay Matbaası, 1995.
3. Əhməd İbn Hənbəl. Müsnəd. (nşr. Həməzə Əhməd əz-Zeyn). Qahirə: 1995.
4. Əl-Buxari Məhəmməd İbn İsmail. əl-Camius-səhih. (nşr. Muhibbuddin Həbib). Qahirə, Darur-Rəyyan lit-Turas: 1986.
5. Qurani-Kərim (Azərbaycan dilinə tərcümə edən: Z.Bünyadov V.Məmmədəliyev). Bakı: 2008.
6. Mehman Musaoğlu-Muhittin Gümüş. Türkçe açıklamalı Azərbaycan atasözleri. Ankara: Engin, 1995.
7. Ət-Tirmizi. Məhəmməd İbn İsa İbn Sevrə. Sünənüt-Tirmizi. (nşr. Məhəmməd Fuad Əbdülbaqi), 1976.
8. Cəlal Bəydilli (Məmmədov). Atalar sözü. Bakı: Öndər Nəşriyyat, 2004.
9. Feridun Fazıl Tülbentçi. Türk atasözleri ve deyimləri. İstanbul: İnkilap və Aka, 1977.
10. Hakim ən-Neysaburi, Əbu Abdullah Məhəmməd İbn Abdullah İbn Məhəmməd İbn Hamdəveyh İbn Nuaym İbnəl-Hakəm əd-Dabbi et-Tahmani. Əl-Müstədrək ələs-səhiheyn. (nşr: Mustafa Əbdülqadir Əta). Beyrut: Darul-Kutubil-İlmiyyə, 1990
11. Əbu Davud. Süleyman İbnəl-Əşas. Əs-Sünən. (nşr. Məhəmməd Əvvamə). Beyrut: Müəssəsətür-Rəyyan, 1998.
12. Özkul Çobanoğlu. Türk dünyası ortak atasözleri sözlüğü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2004.
13. Salman Başaran. Hadislerin Türk atasözlerine tesiri. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 1994.
14. Əl-Kasani. Əlaüddin Əbu Bəkr İbn Məsud İbn Əhməd əl-Hənəfi. Bədaius-sənai fi tərtibiş-şərai. Darul-Kutubil-İlmiyyə, 1986.
15. İbn Macə. Məhəmməd Yezid əl-Qəzvini. Sünənu İbn Macə. (nşr. Məhəmməd Fuad Əbdülbaqi). Daru İhyai Turasil-Ərəbi, t.s.
16. Əl-Kudai. Əbu Abdullah Məhəmməd İbn Səlaməİbn Cəfər İbn Əli İbn Hakmun əl-Misri. Müsnəduş-şihab. (nşr: Həmdi İbn Əbdülməcrid əs-Sələfi). Beyrut: Müəssəsətur-Risələ, 1986.
17. Əl-Beyhəqi. Əhməd İbn əl-Hüseyn İbn Əli İbn Musa əl-Xusrəvcirdi əl-Xorasani. Şuabul-iman. (nşr: Əbdüləli Əbdülhəmid Həmid). Bombay: Məktəbətür-Rüşd, 2003.
18. Müslim, Əbul-Hüseyn İbn əl-Həccac əl-Kuşeyri. Səhihu Müslim I-V. Qahirə: Daru İhyai Kutubil-Ərəbi, 1955.
19. Əbülqasım Hüseynzadə. Atalar sözü. Bakı: Yazıçı, 1981.
20. Ən-Nəsai. Əbu Əbdürrəhman Əhməd İbn Əli İbn Şueyb. Əs-Sünənul-kubra. (nşr. Əbdülğaffar Süleyman əl-Bundari-Seyyid Kusrəvi Həsən). Beyrut: Darul-Kutubil-İlmiyyə, 1991.

Рашадат Ахмедов

ПРИМЕРЫ АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ПОСЛОВИЦ, НА КОТОРЫХ ОКАЗАЛИ ВЛИЯНИЕ ХАДИСЫ

РЕЗЮМЕ

Хадисы, которые являются основным источником исламской религии после Корана, оказали определенное влияние на все мусульманские общества. В результате этого эти общества со временем сформировались на основе моральных ценностей, воодушевляемых исламом. Что касается пословиц, то этот фольклорный образец является одним из компонентов таких моральных ценностей, как сказки, дастаны, рассказы, баяты и стихи. Во всех культурных сферах обществ, где мусульмане имеют разную этническую принадлежность, в том числе в пословицах и мудрых изречениях, которые считаются частью духовного наследия, можно проследить влияние хадисов. В результате этого влияния, некоторые пословицы непосредственно, а некоторые по смыслу схожи с хадисами. Являясь частью исламской культуры, азербайджанское общество также подверглось сильному влиянию хадисов. Это влияние отчетливо проявляется в пословицах, как и во всех областях.

Rashadat Ahmadov

EXAMPLES OF AZERBAIJANI PROVERBS INFLUENCED BY HADITH

SUMMARY

The hadiths, which are the main source of Islamic religion following the Quran, had a definite influence on all Muslim societies. As a result, these societies eventually formed on the basis of moral values, inspired by Islam. As for the proverbs, this folklore pattern is one of the components of such moral values as fairy tales, dastans, stories, bayat and poems. In all cultural spheres of societies where Muslims have different ethnic backgrounds, including proverbs and wise sayings that are considered part of the spiritual heritage, one can trace the influence of the hadith. As a result of these effects, we see that some proverbs are literal, others are similar to the narrated hadiths. Being part of Islamic culture, Azerbaijani society was also subjected to strong influence of hadith. This influence is clearly manifested in proverbs, as well as in all areas.